

AYLA ÇINAROĞLU'NUN “KEÇİ MASALI” ADLI ESERİNDE TOPLUMSAL BİLİNÇ EĞİTİMİ

Gülsüm UÇAR*

ÖZET

Sağlıklı bir toplum ancak toplum bilinci gelişmiş bireylerle mümkündür. Toplumsal bilinç insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı olmayı, insanlar arasında demokrasiyi, toplumsal adaleti, dayanışmayı ve dostluğu geliştirmeyi, sorumluluk ve karar alma süreçlerine katılarak etkin bir yurttaş olmayı öğrenmeyi gerektirir. Bu bağlamda Ayla Çınaroğlu'nun “ Keçi Masalı” adlı eseri çocukları bu konuda eğlendirerek eğitmektedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Bilinç, Masallar, Ayla Çınaroğlu, “ Keçi Masalı”

ABSTRACT

A healthy society is formed only by individuals with a sense of social awareness. Social awareness requires respect for human rights and individual freedoms, democratic relationships between humans, social justice, compassion and holding together, taking responsibility and making decisions . In this respect the fairy tale “ Keçi Masalı” by Ayla Çınaroğlu is a good example that entertains and teaches children social awareness at the same time.

Keywords: Social awareness, Fairy tale, Ayla Çınaroğlu, “Keçi Masalı”

Toplumsal bilinç veya toplumsal duyarlılık yaşadığımız çevreyle veya olaylarla ilişki kurmak ve bu konuda sorumluluk almaktır.

Ancak toplumun yeni bir üyesi olan çocuk henüz toplumsal, ruhsal, dilsel yetilerle donatılmamıştır. O içinde yaşadığı çevrenin gerçekleriyle ilk kez karşılaşır. Bu yüzden doğduğu günden itibaren içinde yaşadığı çevreyle, olaylarla, insanlarla ilişki kurmayı, toplumun ona sunduğu anlamlar doğrultusunda onları tanımlamayı ve bunlara yönelik sorumluluk alarak belli davranışlarda bulunmayı, yani toplumsal bilinç ya da toplumsal duyarlılık geliştirmeyi öğrenmelidir. Başka bir deyişle, çocuk ömür boyu devam eden toplumsallaşma sürecinde kendine, ilişkilerine, topluma, genel olarak yaşama, o toplumun bir üyesi olarak nasıl anlam vereceğini ve nasıl davranacağını öğrenmeye ve toplumun etkin bir üyesi olmaya çalışır (bkz: Başaran, 1982, s.131).

Bunu öncelikle toplumsal kuralları öğrenerek, değer ve inançları onaylayarak, toplumsal rolleri beklenen biçimde sergileyerek, kısacası içine doğduğu toplumun kültür değerlerini benimseyerek gerçekleştirir (Türküm, 2004, s.155; Turan, 1998, s.7). Toplumla gerçekleştirdiği uyum ölçüsünde de olumlu benlik ve kişilik kazanır (bkz: Bilgin, 1996, s.168; Ünlü, 1992, s.139; Cüceloğlu, 1999, s.52).

Toplumun küçük ama tipik bir modeli olan aile bilindiği gibi çocuğu topluma hazırlayan ilk eğitim kurumudur. Çocuk ilk defa aile bireyleriyle kurduğu yakın ilişkiler sayesinde toplumun kültürünü görerek, yaşayarak, anne babasına öykünerek edinir (bkz: Yavuzer, 1988, s.133; Yörükoğlu, 1983, s.94).

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Aynı zamanda çevresindeki diğer yetişkinlerle, ileriki yıllarda ise retmenleriyle kurduğu yakın ve samimi ilişkiler sayesinde sosyal davranışları renir, içinde yaşadığı toplumun kültürünü benimseyerek kendi kişiliğinin bir parçası haline getirir (bkz: Gökdağ, 2007, s.88).

Ancak ocuk kültür değerlerini sadece ilişkiler ve örgün eğitim yoluyla değil, aynı zamanda batıl inançlar, atasözleri, deyimler, şarkılar, tekerlemeler gibi farklı kaynaklardan gelen iletilerle de renir. Çocuğun karşılaştığı değişik iletiler arasında özellikle dil ve edebiyat farklı bir yere sahiptir (bkz: Baymur, 1996, s.273).

Edebiyat bilindiği gibi duygu ve düşünceleri, insan ve toplum yaşantısını en etkili biçimde anlatmayı amaçlayan bir sanat türüdür (Mutluay, 1977, s.5). Edebiyat eseri insanı ve çevresini, insanın kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkilerini, çatışmalarını yansıtır. Aynı zamanda bu çatışmaların iyilik, dostluk, hoşgörü, bağışlama, dayanışma, alışkanlık gibi insana özgü tutum ve sosyal becerilerin de temel özelliklerini oluşturan değerlerle nasıl çözüleceğini gösterir, insanları bu konuda eğitir. Bu açıdan da edebiyat ocuk için en önemli uyaranlardan birisini oluşturmaktadır (edebiyatın ocuk gelişimindeki yeri için bkz: Sever, 2007, s.1-38).

Özellikle ocuklar için yazılmamalarına rağmen, günümüzde ocuk yazını kapsamında ele alınan masallar ocuk için vazgeçilmez edebi bir türdür. Masallar, perilerin, cinlerin, devlerin kol gezdigi, doğauşt olayların, mucizelerin gerçek olduğu, dş ile gerçeğin eşsiz uyumunu yansıtan büyülü dünyasıyla çocuğa mkemmел bir serüven sunar. Çocukların hayal dünyasını zenginleştiren, dinleme anlama yeteneklerini arttıran, dil gelişimlerini olumlu yönde etkileyen, okuma ve bilişsel, duyuşsal becerilerini geliştiren masallar çocuğu eğlendirirken, aynı zamanda da eğitir.

Doğumundan itibaren yetişkin dünyasını, çevresini, olayları ve insanları, yaşamın anlamını, kendisinin bu dünyadaki yerini sorgulayan çocuğa masallar toplumu işaret ederek, toplum içindeki ilişkileri, değerleri yoğun ve simgeci bir anlatımla vurgulayarak bu konuda ona rehberlik eder. Bunu özellikle güzel-çirkin, iyi-kötü, güçlü-güçsüz, gibi karşıtlıkların birbirleriyle olan ilişkileriyle gerçekleştirir (bkz: Kuzu, 2000, s.160).

Masallarda dost canlısı, hoşgrl, bağışlayıcı, alışkan, iyi niyetli kahraman zorlu ve uzun bir uğraşın sonunda bu özellikleri sayesinde kötülerle giriştiği savaşı kazanır, ödüllendirilir, kötüler ise cezalandırılır. Bu sayede ocuk hayatta hırsızlık, dolandırıcılık gibi kötülüklerin varolduğunu, ancak onların mutlaka cezalandırılacağını, toplum tarafından onay gören, kendi bünyesinde iyilikleri barındıran kişilerin ise ödüllendirileceğini, bu olumlu değerleri edinen, benimseyen kişilerin ise hayatta karşılaşılan tüm zorluklarla baş edebileceğini renir. ocuk kötü olmanın, başkalarının hakkını yemenin ne kadar kolay olduğunu, oysa iyi ve erdemli olmanın hak, adalet, eşitlik gibi değerlerin zmsenerek gerçekleşebileceğini, bunun ise çok zahmetli ve uzun bir süreç olduğunu görür. Ancak bu süreç sonunda yaşanacak olan hazzın da, ona sunacağı mutluluğun da büyüklüğünün farkına varır.

Masallar sayesinde kahramanlarla özdeşleşerek kendi içinde yaşadığı sorulara cevap bulan, yeni edindiği değerlerle çevresiyle iletişime geçen çocuk, artık rahatça kendisini ve çevresini doğru tanır, anlamlandırır, kendini ise etkili bir şekilde tanıtır. Bu ölçüde de kalıcı ilişkiler kurar, çevre üzerine etkin olmayı gerçekleştirir. Böylece çocuk hem kendisini hem de içinde yaşadığı toplumu tanımayı ve sevmeyi öğrenir. Bu ölçüde de uyumlu ve etkin bir üye olarak toplum içindeki yerini alır (bkz: Görgü, 2007, s.537).

Denilebilir ki masallar yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve kahramanlarına yükleyerek, çocuğu topluma hazırlamaktadır. Bu açıdan masallar toplumun kültürel ve sosyal yapısını bir ayna gibi yansıtan özellikler taşımaktadır (bkz: Dilidüzgün, 2003, s.31; bkz: Feyzioğlu, 2007, s.831).

Günümüzde geleneksel masala karşılık, çocuğun güncel dünyasındaki konuları, olayları, kişileri temel alan çağdaş masallar ön plana çıkmaktadır. Çağdaş masallar olağanüstü güçlerin yoğunlukla kullanılması, karşıt özelliklerin bir çarpışma içinde sunulması ya da iyi- kötü karşıtlığı, dersler verme kaygısı gibi geleneksel masalın temel anlatım özelliklerini koruyarak günümüz değerlerini çocuğa yansıtmaktadır.

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında günümüzde Ayla Çınaroğlu farklı bir yere sahiptir. 1939 yılında Ankara'da doğan, 1961 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Grafik Sanatlar Bölümü'nü bitiren, grafiker olarak çalışan Ayla Çınaroğlu, 1972 yılından bu yana çocuklar için yazmakta ve kitaplarından bir bölümünü de kendisi resimlemektedir (www.aylacinaroglu.com).

Ayla Çınaroğlu'nun öykü ve şiirleri çeşitli çocuk dergilerinde yayımlanmış, yurt içinde ve Hollanda için basılan Türkçe ders kitaplarında da yer almıştır. Yurt dışı çeşitli basın organlarında yazar ve çizer olarak tanıtımı yapılmıştır. Ayla Çınaroğlu çeşitli kurumlarca Çocuk ve Gençlik Edebiyatı alanında ödüllendirilmiştir.

Ayla Çınaroğlu'nun özellikle 8-14 yaş grubu için kaleme aldığı, 2005 de ikinci baskısı yayınlanan "Keçi Masalı" adlı eseri çağdaş masal özellikleriyle günümüz çocuklarına seslenmektedir.

Masalda köylerden bir köyde, Kadırağa adında bir adam yaşamış. Kadırağa çok iyi huylu, iyi yürekli, geçimli, herkesin sevdiği, saydığı bir adammış. Ancak onun da bir kusuru varmış. Kadırağa'nın canı gibi sevdiği bir keçisi varmış. Bilindiği gibi inatçılıklarıyla ünlü olan keçiler gibi o da "inatçı mı inatçı, keçi gibi inatçı bir keçiymiş" (Çınaroğlu, 2005, s.5).

Keçi o kadar inatçıymış ki, gitmediği yer, girmediği yer, altını üstüne getirmediği tarla, bağ, bahçe, kolunu, bacağını kırmadığı insan kalmazmış. Kadırağa'yı seven, onun kırılmasını istemeyen köylüler göz yumarlarmış keçinin yaptıklarına. Böylece günler sürüp gidermiş. Ancak günün birinde köyün meydanında keçi iplerinden kurtularak, yine köy halkına zarar verdiğinde, Kadırağa keçisinin yaramazlıklarının farkına varmış, köy halkından özür dileyerek geçisini oracıkta kestirerek tüm köy halkına dağıtmış.

Köy halkı sevinçle keçi etini alıp, evlerine gitmişler. Eti bir gün pişirmişler, ikinci gün pişirmişler bir türlü inatçı keçinin eti pişmek bilmiyormuş. Ancak

Gülsüm UÇAR

üçüncü günün sonunda sabırları tükenen köy halkı çığ de olsa eti evire çevire Kadırağa'nın hatırına yemişler.

Ne olduysa da bundan sonra olmuş. Sanki köyün iyi huylu, dost canlısı insanları gitmiş, onların yerine keçi gibi inatçı, huysuz, sadece kendini düşünen, karşısındakinin düşüncelerini ve duygularını hiç ama hiç önemsemeyen, geçimsiz insanlar gelmiş. Köylüler o kadar geçimsiz, o kadar geçimsizmişler ki, söylediklerinin, yaptıklarının yanlış olduğunu bilseler bile asla hatalarından dönmezlermiş.

*“ Hani attığı adımın ardı uçurum olsa,
köylüler) İnadından ayağım çekmezmiş.
Kadırağa'nın keçisinin abı mı tutmuş ne,
Etinden yiyen herkes
Sanırsunuz olmuş birer inatçı keçi.
Karlar kocaların, kocalar karuların,
Evlatlar ana- babaların,
Babalar, analar evlatların;
Kardeşler kardeşlerin;
Komşular komşuların sözüne
“ Olur” demez olmuşlar.
Dirlik düzen kalmamış köyde.” (Çınaroğlu, 2005, s.20).*

Öyle ki herkes karşısındakini dinlemeden, onu anlamaya çalışmadan ne pahasına olursa olsun kendi fikrini savunur olmuştur:

*“ Senin Şu kara tavuğun benim mısırlarımı yedi.
Kara değil o bir kere, baksana süt gibi ak.
Ak öyle mi olurmuş, gözün mü kör a salak!..
Ben ak dedim mi akır.
Kızışt kızışt, kapkara bak.” (Çınaroğlu, 2005, s.17)*

Köylüler bu çatışmaları o kadar ileri götürmüşler ki, karşısındakinin her farklı özelliği büyük bir sorun yaratmış. Bunu Ayla Çınaroğlu son derece ironik ve mizahi bir dille anlatmaktadır:

*“Sen benim tavuğuma kızışt dedin!
Dedimse dedim.
Sen de benim bahçemden badem aşırıp yedin.
Hadi ordan, hiç de bile yemedim.
Üstelik bak, gözünün üstünde kaşın var senin.
Sen öyle san, kaşımın altında gözlerim.
Hayır efendim hayır, ben dediğimi derim!” (Çınaroğlu, 2005, s.18).*

Köylülerin bu durumuna kendi keçisinin etini yemeyen Kadırağa çok üzülmüş. Köylülerin arasını bulmaya, barıştırmaya çalışsa da başarılı olamamış,

Ayla Çınaroğlu'nun "Keçi Masalı" Adlı Eserinde Toplumsal Bilinç Eğitimi

sonunda Bilgekişi'ye giderek, ondan yardım istemiş. Bilgekişi ona kendi boğasını alıp, köye götürüp, meydana salıvermesini söylemiş. Buna akıl sır erdiremeyen Kadirağa, Bilgekişi'ye güvenerek, boğa'yı köye götürmüştü.

Köy yerinde boş kalan boğa ne yana saldıracağını bilemeden bir o yana bir bu yana koşuşturmaya başlamış.

*"Sığındıkları yerde ne yapacaklarını şaşırmış,
Ne önlem alacaklarını bilememiş köylüler önce.
Ama boğanın azdııkça azdığı
Köy üstündeki toz bulutunun
Giderek çoğaldığını görünce
Öyle üç beş kişinin
Boğayla baş edemeyeceğini anlamışlar.*

*Aman, ne yapsak, ne etsek de
Şu azgın boğayı dize getirsek diye
Birbirlerinden akıl sormaya
Yardım istemeye yanaşmışlar.*

*-Hele gelin, toplanalım, birlik olalım
Bir yana koyalım dargınlıkları
Bu işe bir çare bulalım demişler." (Çınaroğlu, 2005, s.26).*

Sonunda köy halkı hep birlikte ördükleri kocaman ağla azgın boğayı yakalayarak, Bilgekişi'ye teslim etmişler. Büyük bir tehlikeyi işbirliği, dayanışma içinde atlatan köylüler, yeniden dost olmuş, köye yeniden dirlik düzen gelmiş. Bundan sonra artık köylerinde barışın, korkuyla değil, sevgiyle, dostlukla süreceğine inanmışlar.

Masalda köylüler inatçılıkları yüzünden birbirlerine saygı ve sevgiyle yaklaşmadıkları, birbirlerinin duygu ve fikirlerine önem vermeyerek, sadece kendi düşüncelerini dayattıkları için ilişki kuramazlar. İletişim içinde olmayan bireyler ise birbirlerine yabancılaşır, böylece de birbirlerinden koparlar. Bu durumun farkında olmayan köylüler, ancak boğa tehlikesi karşısında, saygı ve sevginin olmadığı, sadece rekabet duygusunun yaşandığı ilişkilerin ne kadar tehlikeli olduğunun bilincine varırlar. Bu sayede de birbirlerini dinlemeyi, anlamayı, empati kurmayı, işbirliği içinde yardımlaşmayı öğrenirler. Şaşkınlıkla yardımlaşmanın, paylaşmanın insanda yarattığı arkadaşlık, birlik olma duygusunun büyük keyfine varırlar. Bu öyle yüce bir duygudur ki, bundan sonra asla bunu kaybetmek istemediklerini, bunun için ne gerekiyorsa yapacaklarını anlarlar.

Bu masalda çocuklar kahramanlarla özdeşleşerek, onların yaşadıkları gelişim sürecini birlikte özümseyerek şu sosyal becerileri kazanabilirler:

*“Empati duygusunun gelişimi,
Başkalarının baklarına saygı bilincinin gelişimi,
Başkalarına yardım bilincinin gelişmesi ve bundan memnuniyet duyma,
İşbirliği bilincinin gelişimi ve rekabet duygusunun tehlikelerini öngörebilme,
Arkadaşlığı keşfetme ve bundan zevk duyma, sevinç duyma,
Kendini daha çok “sözle” ifade edebilme hassasiyetine sahip olma,
dinleme, kendi fikrini savunma gibi zihinsel beceriler,
(...) özellikle önyargı ve ayrımcılık gibi konuları tanımlayabilme becerisi,
farklılıkları kabul etme, olumlu kişisel ilişkiler kurabilme gibi toplumsal
beceriler,
çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilme becerisi,
sorumluluk alma ve karar alma süreçlerine katılım becerisi” (Çayır, 2003, s.24;
bkz. Erwin, 2000, s.7).*

Bu toplumsal becerilerle masalda karşılaşılan, onların farkına varan çocuk, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı olmanın, insanlar arasında demokrasinin, toplumsal adaletin, dayanışmanın, dostluğun önemini sezerek, topluma ve insanlara karşı duyarlı yaklaşma eğilimine girecek, sorumluluk almaya daha istekli olacaktır. Bu bağlamda masallar ve Ayla Çınaroğlu çocuğun ihtiyacı olan değerler eğitimi açısından üzerlerine düşen görevi başarıyla yerine getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Başaran, İbrahim Ethem. (1982). **Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri**, Ankara: Emel Matbaacılık.
- Baymur, Feriha. (1996). **Genel Psikoloji**, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 11.Baskı.
- Bilgin, Nuri. (1996). **İnsan İlişkileri ve Kimlik**, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çayır, Kenan. (2003). “İnsan Hakları ve Demokrasi Kültürünün Geliştirilmesi: Ders Kitaplarının Yazımı”, (Editör: Bağlı, M.): **Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.21-45.
- Çınaroğlu, Ayla. (2005). **Keçi Masalı**, İstanbul: Uçanbalık Kitapevi, 2. Baskı.
- Cüceloğlu, Doğan. (1999). **İçimizdeki Çocuk, Yaşamımıza Yön Veren Güçlü Varlık**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 23.Baskı.
- Dilidüzgün, Selahattin. (2003). “Çocuk Edebiyatı ve Metin Türleri”, (Editör: Güneş, Z.) : **Çocuk Edebiyatı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1420, s.29-56.
- Erwin, Phil. (2000). **Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık**, çev. Akınhay, O. İstanbul: Alfa Kitapevi.
- Feyzioğlu, Yücel. (2007). “Masallar çocuklar için neden gereklidir?”, (Editör: Sever, S.): **2.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, Ankara, s. 831-843.

Gökdağ, Rüçhan. (2007). "Kişilerarası Çekicilik ve Yakın İlişkiler", (Editör: Ünlü, S.): **Sosyal Psikoloji**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No 1570, s. 83-100.

Görgü, Ali Turan. (2007). "Masalların Çocuğun Bilişsel ve Duyuşsal Gelişimine Katkısı", (Editör: Sever, S.): **2.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, Ankara, s.537-544.

Kuzu, Türkan. (2000). "Halk Masalı ve Sanat Masalı", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, Eskişehir.

Mutluay, R. (1977). **100 Soruda Edebiyat**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Sever, Sedat. (2007). "Çocuk Edebiyatının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri ve Önemi", (Editör: Güneş, Z.) : **İlköğretimde Çocuk Edebiyatı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1764, s. 1-38.

Turan, Yıldırım. (2004). "İnsan ve Toplum", (Editör: Tülin Yürük, Ayşe.): **Vatandaşlık Bilgisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1065, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 588. s. 3-13.

Türküm, Sibel. (2004). "İkinci Çocukluk Döneminde Gelişim", (Editör: Ceyhan, E.): **Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1218, s.145-162.

Ünlü, Sezen. (1992). **Psikoloji**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 561.

Yavuzer, Haluk. (1988). **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitapevi, 4.Basım.

Yörükoğlu, Atalay. (1983). **Çocuk Ruh Sağlığı- Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:189, Eserler Dizisi 18.

www.aylacinaroglu.com (019.11.2007).